

UITGELEZEN

De Maddens-doctrine of de paradoxen van het Vlaams-nationalisme

Bart Maddens, *Omfloerst separatisme? Van de vijf resoluties tot de Maddens-strategie*. Pelckmans, Kapellen, 2009, 176 p.

We leven in intellectueel vreemde tijden. Nadat het opiniestuk *On n'est demandeur de rien* van de Leuvense politicoloog Bart Maddens in *De Standaard* van 3 maart 2009 door de N-VA in volle verkiezingscampagne als partijstrategie werd overgenomen, werden de vingeroefeningen van de professor prompt tot *doctrine* gepromoveerd. Een opiniestuk van amper enkele tientallen regels leek op die manier een heuse politieke theorie te worden... Marx, Mill en zelfs Pierre Harmel draaien zich hoogstwaarschijnlijk om in het graf. Vreemd ook dat een nationalistische partij als de N-VA openlijk een dergelijke krantenbijdrage tot haar hoogsteigen strategie benoemt. Niets meer of minder dan een desavouering voor de eigen studiedienst, me dunkt.

In dat bewuste opiniestuk stelde Maddens dat Vlaanderen in het hele institutionele debat het geweer van schouder diende te veranderen: er moest met verdere stappen in de staatshervorming worden gewacht tot Wallonië, Brussel en/of de Belgische federale staat zodanig in geldnood zouden zitten dat ze een grondige hervorming van de staat wel moesten slikken, in ruil voor verdere financiële transfers. Enkel op die manier konden de Vlaamse partijen met de borst vooruit naar de onderhandelingstafel stappen. Ondertussen moesten de bestaande

bevoegdheden maximaal worden benut, wat de metafoor van het *binnen-(of-buiten)-de-lijntjes-kleuren* opleverde. De Maddens-doctrine werd door allerlei commentatoren dan ook omschreven als een *verrottingsstrategie*, die Franstalig België wilde uitpersen tot het op blote knieën zou komen bedelen om geld (en daarvoor haar onwrikbaar geachte *non* zonder morren – want gedwongen door de financiële omstandigheden - zou ombuigen in een *oui*).

Om zijn reputatie niet al te veel te grabbel te gooien kon professor Maddens het daar uiteraard niet bij laten. Om een echte doctrine te kunnen lanceren, diende zijn opiniestuk wat meer body te krijgen, bijvoorbeeld in de vorm van een boek. En zo geschiedde: eind september 2009 breide Maddens een kleine 200 pagina's vervolg aan zijn paginatje in *De Standaard*. Maar of hij met zijn vervolgboek daadwerkelijk *academische zorgvuldigheid* aan de dag heeft gelegd – zoals Manu Ruys in het *Woord vooraf* schrijft, valt jammer genoeg te betwijfelen. In het boek, dat de wat verbitterde titel *Omfloerst separatisme?* meekreeg, is bijvoorbeeld geen enkele voetnoot of academische verwijzing opgenomen, hoewel er sporadisch in de tekst zelf wel eens verwezen wordt naar andere boeken en ook tijdschriftartikels. Alle hoofdstukken lijken in één ruk uit de losse pols geschreven te zijn, wat Maddens op intellectueel vlak enerzijds siert, maar anderzijds toch ook wel wat sérieux wegneemt. Bovendien stelt Ruys in zijn voorwoord dat de Maddens-strategie niet zo nieuw is als ze eruitziet: Ruys hoorde ze al in de jaren vijftig van de vorige eeuw uit de mond van Hendrik Borginon. Ook in de *Communautaire geschiedenis van België* van ex-VRT-journalist en oud-VU-medewerker Marc Platel uit 2004 zijn gelijkaardige ideeën omtrent het *uithollen* van België terug te vinden.

De vaststelling dat Maddens' boek niet volledig beantwoordt aan de normen van een zuiver wetenschappelijk

traktaat impliceert echter niet dat we hier met een ideologisch pamflet te maken hebben. Integendeel, Maddens beschikt over voldoende eruditie om de meeste feiten uit de recente Belgische politieke geschiedenis op een wat mild ironische wijze en met de nodige objectiviteit te benaderen. Zo is zijn analyse van de afkeer van aparte federale en regionale verkiezingen in ons land (eigenlijk de normaalste zaak van de wereld in een federatie) zeer amusant om lezen en roept hij bijvoorbeeld nog eens fijntjes in herinnering dat het in 1999, bij de stemming over de beruchte Vlaamse resoluties, van alle democratische partijen niet alleen het toenmalige Agalev was dat zich nadrukkelijk onthield, maar ook de SP niet alle resoluties goedkeurde. De SP onthield zich namelijk op de belangrijkste resolutie, die ondermeer een bevoegdheidsoverdracht op het vlak van gezins- en gezondheidsbeleid omvatte en elke vorm van herfederalisering afwees. Nochtans is het een boutade geworden in pers en politiek om te stellen dat alle democratische partijen achter de Vlaamse resoluties staan. Ook iemand als Dehaene staat overigens zeer sceptisch tegenover die resoluties. Ook de redenen waarom CVP en PSC elkaar niet meer vinden in de communautaire onderhandelingen (en dit terwijl de vroegere communautaire akkoorden voor een groot stuk stoelden op de eendracht van de christen-democratische families in ons land...), worden haarfijn uit de doeken gedaan.

Ondanks de heldere inzichten die Maddens aanreikt (onder meer over de status van de kieskring BHV sinds het mislukken van het Egmontpact in 1978), deinst hij er niet voor terug om de tegenstellingen binnen de Vlaamse publieke opinie regelmatig op de spits te drijven: 'De gebeurtenissen van mei 2005 (over het nipte mislukken van een akkoord over BHV, DV) tonen (...) vooral aan hoezeer de tolerantiedrempel voor toegevingen aan de Franstaligen is verlaagd in vergelijking met dertig jaar

geleden. Vandaag staat er in Vlaanderen een legertje klaar van academici en opiniemakers die - niet altijd gehinderd door enige dossierkennis - zelfs de meest verregaande toegeving de hemel in zullen prijzen alsoen blijk van verdraagzaamheid en supereem staatsmanschap. Terwijl ze omgekeerd zelfs de minste blijk van Vlaamse rechtlijnigheid weghonen als een uiting van verderfelijk *Blut und Bodem* (sic) - denken.' (p. 42) Een gulden middenweg ontwaart Maddens blijkbaar niet: symptomatisch voor het einde van de Belgische compromiscultuur?

Maddens hekelt in zijn boek de voorstelling van het Belgische federalisme als een model voor de uitbouw van een mogelijke Europese federatie. Volgens hem bevat die idee een *contradictio in terminis*: 'Als we de Belgische constructie op die manier uitbreiden naar heel Europa, dan worden Vlaanderen en Franstalig België van de weeromstuit ook lidstaten van dit gebelgianiseerde Europa. Het huidige België zou dan als het ware opgaan in een federaal Europa en verdwijnen als afzonderlijke lidstaat. En laat dat nu net zijn waar de Vlaams-nationalisten op aansturen: Vlaanderen als afzonderlijke lidstaat van een Europese federatie.' (p. 46) Een vraag die echter nooit aan diezelfde Vlaams-nationalisten wordt gesteld, is waarom men in een Europese federatie zou kunnen verdragen wat men in een Belgische federatie niet kan verdragen, of waar men het alleszins steeds moeilijker mee heeft: solidariteit met economisch zwakkere regio's, inmenging in taalkwesties,... Het optreden van de wijzen van de Raad van Europa (weliswaar geen EU-instelling) in verband met de drie onbenoemde burgemeesters belooft op dat vlak nochtans weinig goeds voor de Vlaams-nationalisten... Bovendien worden er in het bovenstaande citaat wel enkele merkwaardige redeneringen ontwikkeld. Zo wordt België enkel en alleen nog maar aan het Franstalige landsgedeelte gekoppeld (een Vlaams-nationalistische

klassieker) en wordt er wel een heel grote sprong gemaakt van een federaal België naar een *Belgisch Europa* zonder België: waarom zou een bestaande federale staat moeten verdwijnen in een federaal Europa? Als we die redenering doortrekken, kunnen bijvoorbeeld ook Spanje en het Verenigd Koninkrijk niet meer blijven bestaan. Een federalisme gebaseerd op twee dragende deelstaten is niet altijd een lachertje, zoals we in België kunnen ervaren, maar is een federalisme met tientallen regio's dan wel werkbaar? Bovendien lijkt Maddens in een impasse terecht te komen: in een federaal Europa heeft België geen bestaansrecht, maar in het tweede deel van zijn boek houdt Maddens wel een pleidooi voor een confederale verdragsstructuur tussen Vlaanderen en Wallonië als onafhankelijke Europese staten, met onder meer Brussel als gemeenschappelijke bevoegdheid. Waarom voor Brussel nog wel die voorgedij opeisen? Waarom dan niet onmiddellijk een Brussels DC creëren in hartje Europa op basis van een aparte Brusselse identiteit? Een confederaal samenwerkingsverdrag tussen twee scheidende staten zou bovendien een wonderbaarlijke wereldprimeur zijn!

Met de discussie over de betekenis van België in Europa belanden we automatisch bij een ander stokpaardje van Maddens: het *nieuwe* Belgische nationalisme, dat zich zou afzetten tegen het extreme nationalisme van de Vlaams-nationalisten, maakt volgens hem op een onverantwoorde manier gebruik van het staatsapparaat en is daardoor gevaarlijker dan het Vlaams-nationalisme. De Staatsveiligheid heeft in het recente verleden bijvoorbeeld niet alleen Soetkin Collier van Urban Trad geveiseerd, maar zelfs een socio-culturele vereniging als het Davidsfonds... De voorbeelden zijn uiteraard absurd, maar dan neemt niet weg dat elke zichzelf respecterende staat publieke middelen gebruikt om het eigen natiegevoelen te versterken, en dus ook een multinationale

staat zoals de Belgische. Dat er door die staat dan al eens een concert als Belgavox wordt georganiseerd waar een tricolore-gevoel wordt gepromoot, behoort nu eenmaal tot de geplogenheden van het westerse concept *natiestaat* en zou in de ons omringende buurlanden als perfect normaal worden beschouwd. Uiteindelijk worden de premies voor de 11 juli-barbecues vanuit dezelfde drijfveer uitgedeeld. Het is merkwaardig dat Maddens meer graten ziet in het een dan in het ander. Nationalisme moet kunnen, maar blijkbaar enkel als het om Vlaams-nationalisme gaat...; hoewel men wel moet toegeven dat het Belgavox-concert wel op een heel dubieus moment werd georganiseerd, meer bepaald in volle verkiezingscampagne!

Een andere opmerking die regelmatig terugkeert in Maddens' discours tegen de *nieuwe Belgische nationalisten* is de afwijzing van een eventuele federale kieskring, waarbij – in het voorstel van de zogenaamde Pavia-groep onder aansturing van UCL-prof Philippe Van Parijs – bijvoorbeeld 15 kamerleden over het hele Belgische grondgebied zouden worden verkozen. Het argument daartegen wordt in Vlaams-nationalistische kringen tot in den treure herhaald: zo'n kieskring zou de verfransing in Vlaanderen (weer) doen toenemen, onder andere via de invloeden van de Franstalige bourgeoisie in de grote Vlaamse steden. Maddens gaat er zelfs onomwonden van uit dat dat de impliciete bedoeling van de voorstanders van een federale kieskring is! Toch merkwaardig dat het zelfvertrouwen in de kracht van de eigen taal en cultuur in het huidige Vlaanderen nog altijd zo laag is: terwijl steeds meer Franstaligen, onder meer op basis van economische overwegingen, Nederlands leren en kunnen spreken, blijven vele Vlamingen 19de-eeuwse doembeelden oprakelen over een Franstalig imperialisme. Waarom zou bijvoorbeeld Maingain het meeste profiteren van een dergelijke kieskring

en niet Javaux, die als een van de weinige Franstalige opiniemakers durft te stellen dat de splitsing van BVH onvermijdelijk is? Het enige probleem met een dergelijke kieskring – en daarin heeft Maddens gelijk – is de vooropgestelde quotaregeling: als men opteert voor echte federale parlementsleden, dan kan er voor één keer eens niet gesjacherd worden met contingenten per taalgroep.

Maddens schuwt in zijn boek duidelijk de controverse niet, maar benadert tegelijkertijd de dagjespolitiek die bepaalde institutionele beslissingen stuurt, vaak ook op een laconieke manier. Soms reikt hij zelfs argumenten aan aan het *tegenkamp*, bijvoorbeeld in zijn *pleidooi* voor een federale republiek. Maddens begrijpt namelijk niet waarom de koning als symbool van de eenheid van het land blijft fungeren, terwijl men in Vlaanderen steeds minder royalisten vindt. Een rechtstreeks verkozen Belgische president zou volgens Maddens een groter eenheidsgevoel kunnen creëren dan de *draak* van de federale kieskring.

Enigszins verontrustend is wel dat Maddens het een goede zaak vindt dat het Vlaams Blok/Belang in de loop der jaren zijn kiezerspubliek warm gemaakt heeft voor de communautaire problematiek, hoewel dat publiek aanvankelijk om heel andere reden op die partij stemde, met name vanuit een antimigratiehouding. Maar het is juist het typische VB-discours dat vandaag ook de economische solidariteit met Wallonië in gevaar brengt, een standpunt dat Maddens vooralsnog zelf niet inneemt, maar waarvan hij blijkbaar ook de impact niet inziet binnen de Vlaamse Beweging (ondanks het zogenaamde Warandemanifest). Toch een vorm van selectieve blindheid?

Diederik Vandendriessche

Hoever kan Europa oostwaarts reiken

Katlijn Malfliet, *Hoever kan Europa oostwaarts reiken. De Russische factor*. Leuven, LannooCampus, 2008

De relaties tussen Europa en Rusland zijn de voorbije jaren grondig gewijzigd. Er zijn de effecten van de uitbreiding van de EU, het beleid van de NAVO, de hernieuwde affirmatiedrang van Rusland, de veranderende geopolitieke verhoudingen op het vlak van de energietoevoer, en nog veel meer. Het is opvallend dat de EU er weinig of niet in slaagt om een goede houding aan te nemen in dit erg beweeglijke krachtenveld. Het is al even opvallend dat er gemiddeld gezien weinig interesse is bij verantwoordelijken uit de politieke of maatschappelijke middens om grondig na te denken over het *oosten* van Europa en de rol van Rusland. En dat kan wel eens een serieuze misrekening zijn. Dat wordt zeer duidelijk in het boeiende en ook erg nuttige boek *Hoever kan Europa oostwaarts reiken* van Katlijn Malfliet.

Wat is *Europa*? Dat is meteen een van de belangrijkste vragen die doorheen het hele boek terugkomen. Europa is een geografische ruimte en Europa is ook een idee. Waar liggen de grenzen van Europa? Dat is eigenlijk per definitie een niet te beantwoorden vraag. Je kunt in principe afspreken tot waar de Europese Unie komt, maar je kunt niet beslechten tot waar Europa komt. Het is duidelijk dat de EU van zichzelf vindt dat het een politieke uiting is van het idee Europa, en in veel opzichten is het dat ook. Maar dat mag geen aanleiding zijn tot zelfgenoegzaamheid of gebrek aan zelfkritiek. In het boek illustreert Malfliet op veel manieren hoe Rusland niet zomaar van plan is het idee Europa over te laten aan anderen, integendeel. Dat heeft niet enkel te maken met de assertieve politiek van iemand als Poetin, het zit veel dieper.